

15 Temmuz Afişlerinin Göstergebilim Çerçevesinde Grafik Tasarım Yapısının Değerlendirilmesi

Engin Uğur*

Öz

15 Temmuz darbe girişiminin başarısız olmasında toplumsal refleksin ne kadar önemli olduğu görülmüştür. Darbelere karşı bilincin oluşturulması büyük önem taşımaktadır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra kamu ve özel kurumlar tarafından, toplumsal duyarlılık ve farkındalık oluşturulması adına çeşitli iletişim araçlarının kullanıldığını görmekteyiz. Bu kitle iletişim araçlarından birisi de afiştir. Afiş, kitlelerin fikir ve kanaatlerini etkileme düzleminde, önemli rol oynar. Bundan dolayı afiş, çok yoğun tercih edilmektedir. Çeşitli amaçlar için hazırlanan afişin mesajını kolayca aktarabilecek yapıda olması gerekmektedir. Hele günümüzün hızlı ve yoğun temposu içinde saniyelerle sınırlı zaman diliminde görülüp algılanması gerekmektedir. Bu nedenle hedef kitlenin dikkatini çekecek yapıya sahip olması gerekmektedir. Afişin fikrîsel altyapısı ve tasarımı, konusunda uzman kişiler tarafından hazırlanmalıdır. Afişin etkinlik değerlendirmesinde iki temel kriter vardır: 1. aktardığı mesajın anlamsal boyutu, 2. tasarım boyutudur. Afişin anlamsal boyutu, göstergebilim çözümüyle yapılarak değerlendirilirken tasarım boyutu, grafik tasarım ilkelerine göre değerlendirilmektedir.

Makalede, 15 Temmuz darbe girişiminin sonrasında ve yıl dönümlerinde resmi kurumlar, vakıflar, dernekler ve özel kurumlar tarafından hazırlanan afişlerden rastgele seçilen örneklerin anlamsal çözümü çerçevesinde tasarım yapısı, geçmişten günümüze kadar ortak kanaatler ışığında oluşan grafik tasarım ilkelerine göre değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Kişisel olarak yapılan değerlendirmeler, farklı yorumlara ve eleştiriye açıktır.

Anahtar Kelimeler

Afiş • Göstergebilim • Anlam • Grafik tasarım • Askeri darbe

Evaluation of Graphic Design Structure within the Framework of Semiotics Analysis of Posters Related to the Impact of July 15

Abstract

The crucial of social reflex in the failure of the July 15 coup attempt was seen. Creating social awareness against coups is of great importance. After the July 15 coup attempt, it is seen that various communication tools are used by public and private institutions to create social awareness. One of these media tools is the poster. Poster plays an important role in influencing the ideas and opinion of the masses. Poster is therefore one of the most preferred media tools. The poster prepared for various purposes should be able to transfer the message easily. Especially in today's fast and intense pace, it should be seen and perceived in seconds. Therefore, the poster should have a structure that can attract the attention of the target audience. The intellectual background and design of the poster should be prepared by experts. There are two basic criteria in the effectiveness assessment of the poster: 1. the semantic dimension of the message it conveys, 2. the design dimension. Semantic dimension of the poster is evaluated by semiotic analysis and design dimension is evaluated according to graphic design principles. In the article, after the July 15 coup attempt and anniversaries, within

* **Sorumlu Yazar:** Engin Uğur, (Dr. Öğr. Üyesi), İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Teknik Bilimler MYO, Basım ve Yayın Teknolojileri, İstanbul, Türkiye. E-posta: engines@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-7831-5449

Atf: UĞUR, Engin, "15 Temmuz Afişlerinin Göstergebilim Çerçevesinde Grafik Tasarım Yapısının Değerlendirilmesi", *Art-Sanat*, 12(Temmuz 2019), s. 457-471. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2019.12.0009>

the framework of semantic analysis of randomly selected samples from the posters prepared by official institutions, foundations, associations and private institutions, the design structure has been evaluated according to the principles of graphic design that have been formed from the past to the present. Personal evaluations are open to different interpretations and criticisms.

Keywords

Banner • Semantics • Meaning • Graphic design • Military impact

Extended Summary

It is the common opinion of social scientists that mass media is a great force that can influence and direct people. One of these posters is an important means of mass communication in terms of reaching many people. It is a graphic design product in terms of preparation. The main purpose and criterion of graphic communication is to communicate a message in a clear, economic and aesthetic way.

Its economic means that the smallest number of visual images can transmit the highest number of information possible. This is also one of the basic rules of communication and each graphic element should be designed to increase the effect of the message.

Planning is the first step in the design process. Within the framework of this plan, the design elements that would be appropriate to be included in the design are tried to be simplified and made easy to be perceived with the help of consultation and mind filter. Design elements that do not make any sense or have a meaning on their own (singular) are brought together around a purpose to create a new meaning. The new meaning and effect, that is, the integrity of all design elements, which emerge as a result of a special relationship, work or interaction between them in a creative way, is realized by means of visual invention. The most basic way to ensure the integrity of the various design elements is to create a balanced whole. Integrity prevents disintegration and clutter in the composition when properly constructed. When elements that are related to each other are grouped, elements with the same basic form, size, texture, color, or feeling can form the ideal integrity in a design. In a way, it is a dialectical interaction and the purpose of this union is to ensure the legibility and consistency of the design.

G.1. Definition of graphic design elements

On the poster floor, there are images of resistance against the coup attempt on the left side, images of the War of Independence on the right side, and faded (watermark).

G.1. Semiotics evaluation

Photographs of heroes who put their lives against the coup attempt constitute the semiotic reference of the poster. Armed photograph of Martyr Ömer Halisdemir and photographs of martyr female police officers stationed on a pale and blurred back-

ground expresses thankfulnes and gratitude to the soldiers and members of the police who were martyred in the coup attempt. The composition coming from the fluffy background towards the viewer refers to the presence of rescuers coming out of hopeless situations. It is seen that the Turkish Armed Forces prepared the poster for the 18 March Çanakkale Victory with the same semantic expression.

G.1. Graphic design evaluation

The poster design, which consists of photographs of coup heroes, is based on reality. The use of ready-made photography, which is considered to be an easy way for graphic design, has greatly reduced its artistic value. This design does not include any original structure in terms of design. The visuals in the foreground and in the background and the typographic elements related to the subject of the poster constitute integrity. The photos of Martyr Ömer Halisdemir and the women police officers who changed the course of the coup attempt were emphasized in the foreground by using prominent and large amounts. Stress; A direction, size, shape, texture, color, tone or line contrast can be achieved between the elements that should come to the forefront and those that should remain in the foreground. Concepts such as foreground and background are other visual design rules that should be mentioned with emphasis. A symmetrical balance has been created with the photos placed on both sides of the big photo and the background placed on both sides. Poster floor is divided into two parts as color. On the left side where the impact visuals are located, the yellow color is expressed in the right side where the War of Independence images are displayed in the twilight of the past.

Result

In the graphic design works with social content, it is a priority to have an effective (strong) structure before artistic and aesthetic concerns. An effective visual communication object should be of interest to the audience and be clear. Instead of gathering the audience's attention at one point, a study that will divide the audience to different points and cause different interpretations leads to great losses in terms of meeting expectations. The posters prepared for the July 15 coup attempt are not problematic in terms of message expression, but the means used in the message expression are stuck in a narrow band. Considering the technological possibilities of today, it is very clear that they are very poor work. Moreover, the fact that it is prepared by professional agencies at secondary level is a very significant situation.

A graphic design product should attract the attention of the target audience and visual elements should be handled with striking and unexpected approaches. The effective and arousing interest of the design depends on the fact that the visual elements to be used are handled with a comment other than the known, usual effects. While doing this, the designer should pay attention to the use of graphic language.

Giriş

Kitle iletişim araçlarının insanları etkileyen ve yönlendirebilen büyük bir kuvvet olduğu sosyal bilimcilerin ortak kanaatidir.¹ Bunlardan biri olan afiş, birçok insana ulaşabilmesi bakımından önemli bir kitle iletişim aracıdır. Hazırlanması bakımından bir grafik tasarım ürünüdür. Grafik iletişimin başlıca amacı ve kriteri, bir mesajın açık, ekonomik ve estetik bir yolla iletilmesidir.

Ekonomik olması, mümkün olan en az sayıda görsel imgenin, mümkün olan en yüksek sayıda bilgiyi aktarabilmesi demektir. Bu aynı zamanda iletişimin de temel kurallarından biridir ve her grafik unsur, mesajın etkisini arttıracak biçimde tasarlanmalıdır.²

Tasarım sürecinde planlama ilk aşamadır. Bu plan çerçevesinde tasarımda yer alması uygun olacak tasarım elemanları istişare ve zihin süzgecinin yardımıyla sadeleştirilmeye ve kolay algılanabilir hale getirilmeye çalışılır. Kendi başına (tekil) hiçbir anlam ifade etmeyen veya bir anlam taşıyan tasarım elemanları bir amaç etrafında bir araya getirilerek yeni bir anlam oluşturulmaya çalışılır. Tüm tasarım öğelerinin yaratıcı bir şekilde kendi aralarında özel bir ilişki, çalışma ya da etkileşimi sonucu beliren yeni anlam ve etki yani bütünlüğü görsel buluş aracılığı ile gerçekleştirilir.³ Çeşitli tasarım öğelerinin dengeli bir bütün oluşturmasıyla oluşan bütünlüğü sağlamanın en temel yolu, kullanılan her öğenin birbiriyle ilişkilendirilmesidir. Bütünlük, doğru kurgulandığında kompozisyondaki parçalanmaları ve dağınıklığı engeller. Birbiriyle ilişkili olabilecek unsurlar gruplandırıldığında aynı temel biçime, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturabilirler.⁴ Bir bakıma diyalektik bir etkileşimdir ve bu birliğin amacı tasarımın okunurluğunu ve tutarlılığını sağlamaktır.⁵

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan askeri darbe girişimine afiş çalışmaları hazırlanmıştır. Hazırlanan afişlerin iletişim aracı olarak beklentileri ne oranda karşılayıp karşılamadığının bilimsel bir değerlendirilmesi yapılmalıdır. Afişin etkili ve başarılı sayılabilmesi için iletilmesi hedeflenen mesajı en doğru biçimde sunması gerekmektedir. Kullandığı görsel unsurlar, kullandığı teknik yöntemler yeterli ve dengeli değilse, verilmek istenen mesajın aksine izleyende beklenenin tersine bir etki bırakabilmektedir.⁶ Tasarım işleminde önemli unsur, her şeyin bütüne ait ve uygun olması, hiçbir öğenin birbirine yabancı ve uyumsuz olmamasıdır. Yapılan düzenleme ile göz,

1 Alan Swingewood, **Kitle Kültürü Efsanesi**, Çev. Aykut Kansu, Ankara 1996, s.132

2 Emre Becer, **İletişim ve Grafik Tasarım**, Ankara 1997, s. 28-29.

3 İhsan Turgut, **Sanat Felsefesi**, İzmir 1993, s.115.

4 Fatih Özdemir, "Popüler Müzik Albüm Kapaklarının Tasarım Sorunları", **İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi**, S. 1, Malatya 2011, s. 118.

5 Tülay Çellek, A. Mehtap Sağocak, **Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık**, İstanbul 2014, s. 261.

6 Hıfzı Topuz, **Seçimlerde İletişim Politikaları**, İstanbul 1991, s. 55.

tasarım yüzeyinde istenildiği gibi gezdirilebilir. Göz, görsel tasarımda anlamlı bütünü kavrar. Bütünü meydana getiren parçaların düzenlenmesinde uyum ve denge yoksa o bütünü kavramada zorluk çekilir. Tasarımı oluştururken, konuya uygun olarak ve malzemeyi de dikkate alarak düzenlenmelidir.⁷

15 Temmuz Darbesi İle İlgili Afişlerin Göstergebilim Çözümlemesi Çerçevesinde Grafik Tasarım Yapısının Değerlendirilmesi

Değerlendirme, kendi içinde üç bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde afişte yer alan grafik tasarım elemanlarının tanımlanması 2. bölümde göstergebilim (anlam) çözümlemesi yapılmıştır. 3. bölümde afiş tasarım ilkelerine göre değerlendirme yapılmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi ile ilgili afişler arasından rastgele örneklem yöntemi ile 5 tane afiş seçilmiştir. Çözümleme işlemi, 15 Temmuz darbe girişimini yaşamış ve bu ülkenin kendine özgü yapısına göre yetişmiş birisi olarak yapılmaya çalışılmıştır. Fakat kişisel olarak yapılan bu değerlendirmeler her türlü eleştiriye açıktır.

G. 1. 15 Temmuz Darbe Afişi

(<https://www.uludagsozluk.com/k/niksar-belediyesi-15-temmuz-afi%C5%9Fi/>)

G.1. Grafik tasarım elemanları tanımlaması

Afişin merkezinde, 15 Temmuz darbe girişiminin en önemli kahramanı Şehit Ömer Halisdemir, iki tarafında şehit bayan polislerin fotoğrafları yer alıyor. Afiş zemininde, sol tarafında darbe girişimine karşı yapılan direniş görüntüleri, sağ tarafında Kurtuluş Savaşı görüntüleri, silik (filigran) olarak yer alıyor.

7 Hatice Öz Pektaş, "Geleneksel Çocuk Oyunlarının Modern Eğitimde Kullanılması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 49, Samsun 2017, s. 489.

G.1. Göstergebilim değerlendirmesi

Darbe girişimine karşı hayatını ortaya koyan kahramanların fotoğrafları, afişin göstergebilim referansını oluşturmaktadır. Solgun ve flu bir arka planın önüne oturtulmuş Şehit Ömer Halisdemir'in silahlı fotoğrafı ve iki yanına konuşlandırılmış şehit bayan polislerin fotoğrafları, darbe girişimde şehit düşen asker ve emniyet mensuplarına minnet ve şükranı ifade etmektedir. Flu arka plandan izleyiciye doğru gelen kompozisyon yan anlam olarak umutsuz durumların içinden çıkan kurtarıcılarının varlığını ifade etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 18 Mart Çanakkale Zaferi için hazırlattığı afiş çalışmalarında da aynı anlamsal ifade hedeflenerek hazırlandığı görülmektedir.

G. 2. Çanakkale Zaferi Afiş Örnekleri

(<https://www.haberturk.com/gundem/haber/1429554-genelkurmay-baskanligindan-18-mart-sehitler-gunune-ozel-afis>)

G.1. Grafik tasarım değerlendirmesi

Darbe kahramanlarının fotoğraflarından oluşan afiş tasarımı gerçeklik üzerine kurgulanmıştır. Grafik tasarımda kolaya kaçma kabul edilen hazır fotoğrafın kullanılmış olması sanatsal açıdan değerini büyük oranda düşürmüştür. Tasarım açısından da özgün bir yapı içermemektedir. Ön planda ve fonda yer alan görseller ve afişin konusu ile ilgili tipografik unsurlar bütünlük oluşturmaktadır. Darbe girişiminin seyrini değiştiren Şehit Ömer Halisdemir ve şehit bayan polislerin fotoğrafları ön planda, belirgin ve büyük oranda kullanılarak vurgu sağlanmıştır. Vurgulama; ön plana çıkması gereken unsurlar ile ikinci planda kalması gereken unsurlar arasında gerçekleştirilecek bir yön, boyut, biçim, doku, renk, ton ya da çizgi kontrastı ile sağlanabilir. Ön plan-arka plan gibi kavramlar, vurguyla birlikte anılması gereken diğer görsel

tasarım kurallarındandır.⁸ Büyük fotoğrafın her iki yanına yerleştirilen fotoğraflar ve fonun da iki tarafa yerleştirilmesi ile simetrik bir denge oluşturulmuş. Afiş zemini renk olarak iki bölüme ayrılmıştır. Darbe görsellerinin yer aldığı sol tarafta, yeni ve canlılığını koruduğunu ifade etmek amacıyla sarı renk, Kurtuluş Savaşı görsellerinin yer aldığı sağ tarafta, geçmişin alacakaranlığında kaldığı mavi renkle ifade edilmiştir.

G. 3. 15 Temmuz Darbe Afişi

(http://akcaovao0.meb.k12.tr/icerikler/15-temmuz-demokrasi-zaferi-ve-sehitleri-anma-etkinlik-programi_2723619.html)

G.3. Grafik tasarım elemanları tanımlaması

Afişin merkezinde, Şehit Ömer Halisdemir'in Türk bayrağı üzerine yerleştirilmiş fotoğrafı, arka planda darbeye katılan askeri unsurlar ve darbeye karşı direniş yapan büyük kalabalıkların yer aldığı fotoğraflar siyah bir duman içine yerleştirilmiştir. Afişin sağında şehit düşenlerin küçük fotoğrafları ve sol tarafta darbe girişiminin önemli noktalarından biri olan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü ve Türk bayraklı harita ve afişi yaptıran kurumun logosu ve afişin alt kısmında eskitilmiş bir yazı karakteri ile afişin sloganı yer almaktadır.

G.3. Göstergebilim değerlendirmesi

Darbe girişiminde kullanılan savaş araçlarının (uçak, tank, helikopter) büyük kalabalıkların üzerinde yer verilmesi, düz anlam olarak halkına karşı acımasızca saldırması anlatılmaktadır. Yan anlamda, büyük kalabalıklar, darbeye ve darbecilerin silahlarına karşı büyük direnişini ifade etmektedir. Görseller duman bulutu kompozisyonu içine konuşlandırılarak darbe girişiminin bir yangın ve yıkım olduğunu, kenar-

8 Fatih Özdemir, "Popüler Müzik Albüm Kapaklarının Tasarım Sorunları", *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, S.1, Malatya 2011, s. 118

lardaki beyazlıkla da kontrol altına alındığı ifade edilmeye çalışılmıştır. Şehit Ömer Halisdemir'in yer aldığı Türk Bayrağı ile mücadele ve kahramanlık anlatılmaktadır.

G. 3. Grafik tasarım değerlendirmesi

Tamamen fotoğraflardan oluşan bir tasarım yöntemi tercih edilmiştir. Üst üste fotoğraf baskı tekniği ile hazırlanmıştır. Ön planda ve fonda yer alan görseller ve afişin konusu ile ilgili tipografik unsurlar bütünlük oluşturmaktadır. Darbe girişiminin seyrini değiştiren Şehit Ömer Halisdemir'in fotoğrafının yer aldığı Türk bayrağı ön planda, belirgin ve büyük oranda kullanılarak vurgu sağlanmıştır. Grafik tasarımda vurgulama yönteminin temelini oluşturan zıtlıkların kullanımı karşımıza çıkmaktadır. Görsellerin yanındaki 15 yazısı beyazlığı ile siyah dumanla zıtlık oluşturulmuştur. Afiş tasarımında vurgu ve ifade kolaylığı açısından çok yaygın kullanılan bir tasarım tekniğidir.

G. 4. Afiş Tasarımında Zıtlık Örnekleri

(<https://www.lucidpress.com/pages/templates/posters> <https://socialh.com/global-warming-awareness-posters/>)

G. 5. 15 Temmuz Darbe Afişi

(<https://www.ensonhaber.com/15-temmuz-afislerini-parcalayan-3-kisi-gozaltina-alindi.html>)

G. 5. Grafik tasarım elemanları tanımlaması

Afişin merkezinde, 15 Temmuz darbe gecesinde tankın üzerine çıkan insanların fotoğrafı ve sağ tarafta darbe girişiminin en önemli kahramanı Şehit Ömer Halisdemir'in bordo bereli fotoğrafı yer almaktadır. Tipografik unsurlar, oldukça büyük ve Türk bayrağının renkleri kullanılmış.

G. 5. Göstergebilim değerlendirmesi

Afişte düz anlam olarak, darbeye karşı direniş ve darbenin seyrini değiştiren Şehit Ömer Halisdemir'in kahramanlığı anlatılmaktadır. Yan anlamlarda, karanlık (kötü koşullar) arka plandan çıkan Şehit Ömer Halisdemir (umut) ve dolunayın ışığı umudu ve zaferi anlatılmaktadır. Yaşanılan darbe girişimi ve toplum ve devlet olarak darbeye karşı kazanılan başarı, başarının kazanılmasında büyük payı olanların sembolleştirilerek ifade edilmeye çalışılmaktadır. Toplumsal göstergebilim yaklaşımında süreç, her türlü iletişim aracının kullanımıyla gerçekleştirilir ve bu sayede her türlü anlam sirküle edilmiş, alımlanmış ve üretilmiş olur. Toplumsal anlamlar göstergesel biçimler, metinler ve pratikler aracılığıyla kurulur ve sistemler üzerinde çalışır.⁹

G. 5. Grafik tasarım değerlendirmesi

Tankın üstüne çıkan vatandaşların olduğu fotoğrafla Şehit Ömer Halisdemir'in kıyafetleri koyulaştırılmış, tam boy fotoğrafı ile bir bütünlük oluşturulmuştur. Afişte tankın üstündeki direnişin afişin tamamını oluşturduğu için vurgu önceliği bu görsele aittir. Tasarım açısından kolay algılaya sağlayan dinamik bir çalışma ortaya konulmuştur.

9 Haldun İlkdoğan, "Göstergenin Toplum Düzlemindeki Yeri: Toplumsal Göstergebilim", *Sanat ve Dil Dergisi (İDİL)*, S. 39, Ankara 2017, s. 3157.

G. 6. 15 Temmuz Darbe Afişi

(<https://www.habermeydan.com/gundem/15-temmuz-kahramanlarinin-afisleri-hazir-h5803.html>)

G. 6. Grafik tasarım elemanlarının tanımlaması

Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlatılan afişte, gerçek fotoğrafların bilgisayar tekniği ile illüstrasyona dönüştürülmesi ile hazırlanmış bir çalışmadır. Çalışma, 15 Temmuz Şehitler Köprüsü'nde darbeye katılıp daha sonra teslim alınan askerler ve bu askerlere tepkisini ortaya koyan insanların yer aldığı illüstrasyonlardan meydana gelmektedir. Afişteki illüstrasyon, üç farklı kompozisyondan meydana gelmektedir.

G. 6. Göstergibilim değerlendirmesi

Birebir gerçeklik temasına sahip bir afiş çalışmasıdır. Gerçekliğe ilişkin tasarımlar kendilerini simgelerin, göstergelerin yaşamın içinden anlamlandırılması ile doğrular.¹⁰ Afişin mesajı askeri darbeye karşı halkın tavrı ve ruh halidir. Düz anlam çözümlemesi; darbeye kalkışan askerlere karşı halkın gösterdiği kızgınlık ve darbeye karşı kazanılan başarı ile darbeye kalkışan askerlerin suçluluk hali anlatılmaktadır. Afişin sağ tarafında teslim olmuş askerler, darbe girişiminde bulunup başarısızlığa uğramışlığı ifade edilmektedir. Yan anlamda, gece karanlığından sabahın maviliğine geçen gökyüzü ile umutlar, güzel yarınlar anlatılmaktadır. Birçok sanat yapıtının yan anlam anahtarı gene kendi içinde saklıdır. Şifresi çok kolay çözülen bir yapıt, sıradanlığa, bayağılığa düşer. Şifresi hiç çözülmeyen, yorumlanamayan bir yapıt ise, anlaşılamayacağı için, sonunda ilgi çekmez, unutulur gider. İyi bir sanat yapıtı bu ince dengeyi koruyabilmelidir.¹¹

10 Bilgehan Çağlar, "Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergibilim", *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2012, Lefkoşe, s. 27.

11 Mehmet Fatih Ünal, "Göstergibilim Serüveni", *Mütefekkir*, S. 6, Aksaray 2016, s. 388.

G.6. Grafik tasarım değerlendirmesi

Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlatılan bir afiş çalışmasıdır. Afişte bu amaçla illüstrasyon çizmek yerine gerçek fotoğraflar bilgisayar sistemleri yardımı ile illüstrasyona dönüştürülerek kullanılma yoluna gidilmiştir. Bilgisayar sistemleri öncesinde grafik sanatçıları gelen talebe göre illüstrasyon çizimi yapmaktaydı. Aşağıda (G. 7) Ülkemizin ilk grafik sanatçılarından İhap Hulusi Görey'in illüstrasyonlu afiş örnekleri yer almaktadır. Sosyal afiş olarak adlandırılan bu çalışmada fazla grafik tasarım tekniği karşımıza çıkmamaktadır. İleteceği mesaj çerçevesinde kurgulanmış görsellerin yer aldığı bir yapıya sahiptir. Afişin tamamına yayılmış görsellerle, görsel açıdan zengin bir çalışma ortaya konulmuştur.

G. 7. Afiş Tasarımında İllüstrasyon Kullanımı Örnekleri
(<https://www.bidolubaski.com>)

Şehitlerimize ALLAH'tan
Rahmet Dileriz...

G. 8. 15 Temmuz Darbe Afişi

(<http://www.urfadabugun.com/haber/106256/mcengiz-karakucak-15-temmuz-demokrasi-zaferini-kutladi.html>)

G. 8. Grafik tasarım elemanları tanımlaması

Afişte, üç farklı görsel (1. tankın üstüne çıkan insanların yer aldığı fotoğraf, 2. tankın önüne yatan kişinin fotoğrafı ve 3. üzerine gelen tankın karşısında dur hareketi yapan illüstrasyon) yer almaktadır.

G. 8. Göstergibilim değerlendirmesi

Farklı görsellerin bir araya getirilmesi ile bir anlam yapısı oluşturulmuş bir afiş örneğidir. Her göstergedeki ön varsayımlar -resim veya politik slogan- yalıtılmış değildir; gösterenlerin dizgesiyle ilişkilidir. Göstergenin bağımsız bir anlamı yoktur, başka göstergelerle beraber anlam kazanır.¹² Kesitlenen göstergelerin tek başlarına bir anlamı vardır, ancak bunlar belli kurallar dâhilinde bir araya getirilip birleştirildiğinde ortaya çıkan anlam, onların yalnızken sahip oldukları anlamlarının dışında, daha farklı, yeni anlamlardır. Ortaya çıkan bu yeni anlam, o bütün parçalanıp tek tek ele alındığında ya da parçaların yerleri değiştirildiğinde asla ulaşılamayacak olan anlamdır.¹³ Düz anlam çözümlemesi; 15 Temmuz darbe girişimi, sadece tankla sembolleştirilmiş bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Tankın üstüne çıkmış insanlar görseli, tankın karşısında duran adam görseli ve tankın önüne yatan adam görseli olmak üzere darbeyi tank olarak anlamlandırarak insanların tanka karşı yaptıkları karşı eylemle darbeye karşı mücadele anlatılmaktadır. Yan anlam çözümlemesi; he-

12 Mehmet Fatih Ünal, "Göstergibilim Serüveni", **Mütefekkir**, S. 6, Aksaray 2016, s. 394.

13 Fatma Akerson, **Göstergibilime Giriş**, İstanbul 2005, s. 172.

men hemen afişin tamamında Türk bayrağının rengi olan kırmızı renkle milli duygular anlatılmaktadır.

G. 8. Grafik tasarım değerlendirmesi

Afişin sağında, tankın üstündeki direnişçilerin görseli, solunda tankın önüne yatan vatandaş görseli darbe girişiminin gerçek görüntüleri iken tanka karşı elini kaldırmış Türk bayrak tişörtlü insan görseli kurgusal olduğu göze çarpmaktadır. Tasarımda görsellerin hemen hemen tek renkte kullanılması görsellerin etkisini büyük oranda azaltmıştır. Buna karşı beyaz (dişi) tipografik elemanların ön plana (G.9 örneklerinde olduğu gibi) çıkması sağlanmıştır. Afişin solundaki kurum logosu ile 15 Temmuz logosu simetriye yakın tasarımın dengesini bozarak serbest yapı oluşmasını sağlamıştır. Darbe sonrasının ikonlaşmış görüntülerinin direkt alınıp kullanılması çalışmanın özgün değerini ortadan kaldırmıştır.

G. 9. Afiş Tasarımında Tipografik Unsurları Ön Plana Çıkarma Örnekleri
(<https://www.canva.com/templates/posters>)

Sonuç

Sosyal içerikli grafik tasarım çalışmalarında sanatsal ve estetik kaygılardan önce mesajın etkili (güçlü) bir yapıya sahip olması öncelik taşımaktadır. Etkili bir görsel iletişim nesnesi, izleyicinin ilgisini çekmeli ve sade (berrak) olmalıdır. İzleyicinin dikkatini bir noktada toplamak yerine farklı noktalara dağıtacak ve farklı yorumlara neden olacak bir çalışma beklentiler karşılması açısından büyük kayıplara neden olmaktadır. 15 Temmuz darbe girişimi için hazırlanan afiş çalışmaları, mesaj ifadesi açısından sorunlu olmadıkları görülmekle birlikte mesajın ifadesinde kullanılan

araçların dar bir bantta sıkışmışlığı karşımıza çıkmaktadır. Günümüzün teknolojik imkânları dikkate alındığında çok fakir bir çalışma oldukları çok net bir durum arz etmektedir. Dahası, profesyonel ajanslar tarafından orta öğretim düzeyi ile hazırlanmış olması çok manidar bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir grafik tasarım ürünü, hedef kitlenin dikkatini çekmeli ve bunun için görsel öğeler çarpıcı ve beklenmedik yaklaşımlarla ele alınmalıdır. Tasarımın etkili olup ilgi uyandırabilmesi, kullanılacak görsel öğelerin bilinen, alışıldık etkileri dışında bir yorumla ele alınmasına bağlıdır. Tasarımcı bunu yaparken de grafik dilinin kullanımına özen göstermelidir.

Çalışmaların göstergebilim açısından ortak noktası, darbe girişiminin tek bir noktadan görülerek hazırlanmış olmasıdır. Oysa 15 Temmuz darbe girişiminin çok farklı boyutlarının ele alındığı çalışmaların yapılmış olması gerekmektedir. 15 Temmuz darbe girişiminde sembolleşmiş unsurlar üzerinden çalışmanın yapılmış olması, tasarım açısından fazla emek harcamama ve risk almamanın bir göstergesidir. Bugün 15 Temmuz darbe girişiminin her yaştan canlı şahitleri, afişteki mesajı çok derinden anlamaktadır. Afişlerin göstergebilim çözümlemesi de, yaşanan darbe psikolojisi ve toplumsal etkileri dikkate alındığında, kolay olacaktır. Fakat yıllar sonra afişler arşivden çıkarılıp bakıldığında yeni nesiller bunu ne derece algılayabilecekler, bu şüphe götürmektedir. Fakat asıl olan savaş gibi darbe gibi tüm toplumların başına gelebilecek evrensel olayları anlatan çalışmalarda evrensel unsurlarla hazırlanmış olması gerekmektedir. Basit bir afiş, o günün atmosferinde etkili olabilir fakat kısa bir sürede unutulması kaçınılmazdır. Önemli olan kalıcı unsurları barındıran derinlikli çalışma yapılmış olmasıdır. Derinlikli bir çalışma, çok uzun yıllar sonrasında bile aynı duyarlılığı ifade edecektir.

Başarılı bir afiş çalışması diğer iletişim ürünlerinde olduğu gibi konusunda uzman kişiler tarafından ve önemsenerek hazırlanmış olmasını gerekmektedir. Afişi hazırlatan kurumların bilgi, birikim ve alanında uzmanlığı dikkate alması ve maddi bedellerden kaçınmaması; afişin hem anlamsal hem teknik performansını üst seviyelere çıkaracaktır.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça/References

- AKERSON, Fatma E., **Göstergebilime Giriş**, Multilingual Yayınları, İstanbul 2005.
- BECER, Emre, **İletişim ve Grafik Tasarım**, Ankara 1997.
- ÇAĞLAR, Bilgehan, “Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim”, **Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2012, Lefkoşa.
- ÇELLEK, Tülay; SAĞOCAK, A. Mehtap, **Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık**, İstanbul 2014.
- İLKDOĞAN, Haldun, “Göstergenin Toplum Düzlemindeki Yeri: Toplumsal Göstergebilim”, **Sanat ve Dil Dergisi İdil**, 6 (39), Ankara 2017.
- ÖZDEMİR, Fatih, “Popüler Müzik Albüm Kapaklarının Tasarım Sorunları”, **İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Malatya 2011.
- ÖZ PEKTAŞ, Hatice, “Geleneksel Çocuk Oyunlarının Modern Eğitimde Kullanılması”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 49, Samsun 2017.
- SWINGWOOD A., **Kitle Kültürü Efsanesi**, Çev. Aykut Kansu, Ankara 1996.
- TOPUZ, Hıfzı, **Seçimlerde İletişim Politikaları**, İstanbul 1991.
- TURGUT, İhsan, **Sanat Felsefesi**, İzmir 1993.
- ÜNAL, Mehmet Fatih, “Göstergebilim Serüveni”, **Mütefekkir**, 3(6), Aksaray 2016.

